

Armoë troef¹

Door Nanne van Poll, secretaris CRR, 27 september 2018

Zodra het over geld gaat, zeker geld voor de sociale zekerheid, is het begrip armoede multi-interpretabel. De een vindt het een gemoedstoestand: iemand kan zich arm voelen, maar is het niet, en heeft er dan ook geen vastomlijnd beeld over en mening van. De ander vindt dat niemand in Nederland arm is, ook al vinden experts van wel. Zeker de bijstand is de uiterste ondergrens; iedereen in de bijstand is arm, maar men hoeft zich niet zo te voelen. Dat klopt; voelen, zijn, en menen zijn verschillende werkwoorden met verschillende betekenissen.

Door die verschillende zienswijzen en betekenistoekenning vertroebelt een goed inhoudelijk debat over armoede, want de deelnemers hanteren (foute?) verschillende kaders. Voor het goede verloop en een succesvol debat is eenduidigheid van belang. Nou, dan gaan we dus gemakshalve uit van niet alleen de semantiek maar ook van de overheidsrichtlijnen.

Wat is armoede? De Dikke² geeft daarover aan: "toestand waarin iemand verkeert die arm is, die bijna niets heeft om van te leven". Daar lijkt me dus geen speld tussen te krijgen: iemand verkeert in armoede als ie bijna niets heeft om van te leven.

Dan gaan we dus verder met 'bijna niets om van te leven'. Wat is dat en hoe zien experts dat? Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) hanteert twee definities om armoede vast te stellen. Ik citeer: "*Het basisbehoeftebudget omvat de minimale uitgaven van een zelfstandig huishouden aan onvermijdbare, basale zaken zoals voedsel, kleding en wonen. Ook de uitgaven aan enkele andere moeilijk te vermijden posten (bijvoorbeeld verzekeringen, niet-vergoede ziektekosten en persoonlijke verzorging) zijn meegeteld. Het tweede referentiebudget, het niet-veel-maar-toereikendbudget, is iets ruimer. Dat houdt ook rekening met de minimale kosten van ontspanning en sociale participatie,*

¹ Nederlands spreekwoord, betekent 'er heerst daar grote armoede'. Dat kan feitelijk zo zijn (economische armoede), maar ook geestelijk (intellectueel, in de zin van gebrek aan kennis).

² Van Dale natuurlijk! In dit geval de twaalfde uitgave uit 1992.

bijvoorbeeld een korte vakantie of het lidmaatschap van een sport- of hobbyclub. Deze zaken zijn niet strikt noodzakelijk, maar veel mensen beschouwen ze wel als zeer wenselijk (Hoff et al. 2010; Vrooman en Wildeboer Schut 2013). Het niet-veel-maar-toereikendbudget is nog steeds bescheiden; luxegoederen zoals een auto ontbreken."³

Dit lijkt me ook erg helder geformuleerd; er is een touw aan vast te knopen en de kaders zijn helder geformuleerd. Het probleem is echter dat deze basiskennis vaak ontbreekt bij beleidsmakers, bestuurders, politici en medeburgers met een mening maar zonder ervaring.

Als ervaringsdeskundigen met deze andere mensen in gesprek lopen ze tegen een muur van onwetendheid, vooringenomenheid en afstandelijkheid aan. Het gesprek verzandt in gemeenplaatsen zoals 'mensen met een lage opleiding zijn arm' of 'als je werkt, kom je vanzelf uit de armoede'. Wat betreft het eerste kan ik aangeven dat vele Nederlanders met een lage opleiding, en dat is volgens UWV-criteria eenieder met ten hoogste een mbo-diploma, dus ook mensen met alleen maar een middelbareschooldiploma zoals havo of vwo, juist modaal of meer verdienen. In sport, politiek en bestuur vind je hier veel voorbeelden van. Hoogopgeleid zijn mensen met een hbo- of wo-diploma, die vaak niet conform hun opleidingen betaald krijgen, want ze werken (noodgedwongen) vaak in lagere functies die dienovereenkomstig betaald worden.

En wat betreft het tweede: het moet nagenoeg nu wel bekend zijn dat werken niet meer tot financiële en dus maatschappelijke vooruitgang leidt, want het legioen werkende armen is de laatste decennia gigantisch gegroeid – mede als gevolg van de vergaande flexibilisering van de Nederlandse arbeidsmarkt.

Voor veel mensen is dit nog zelfs té abstract, dus hier komen dan de harde feiten in euro's⁴: *"In armoede leven betekent in Nederland dat je niet zelf kunt voorzien in de eerste levensbehoeften, die bestaan uit schoon drinkwater, gezond voedsel, huisvesting, gezondheidszorg en kleding. De armoedegrens – beneden die grens spreken wij officieel van armoede – ligt in Nederland bij een inkomen van netto € 1.920 per maand voor een gezin met twee kinderen."* Het SCP meldt dat voor alleenstaande het volgende gold in 2014: *"Het basisbehoeftenbudget bedroeg toen € 971 per maand, terwijl het niet-veel-maar-toereikendbudget uitkwam op € 1.063."*

Spoiler alert: de hoogte van de bijstand voor alleenstaande en alleenstaande ouders (zonder opgelegde sancties of kostendelersnorm) is beduidend lager: € 946,73.

Nou, wat is nu dan arm? En wie is er dan arm? Uit respect voor ervaringsdeskundigen dan nu eenmaal het vriendelijke doch dringende verzoek om eerst je volledig en juist te informeren alvorens je te mengen in een discussie, want het is armoe troef als deze kennis ontbreekt... Bijstandsgerechtigden zijn volgens alle definities arm. In 2014 waren er bijvoorbeeld 800.000 mensen in Nederland die niet genoeg geld hadden om de primaire levensbehoeften zoals eten, drinken en de zorgverzekering te betalen!⁵ Volgens Gerrit Zalm (VVD) bestaat er in Nederland geen armoede, maar hij heeft ook geen verklaring voor de explosieve groei van de Voedselbanken. Beleving en feitelijke toestand liggen ver uit elkaar.

En de man die vond dat armoede een state of mind was...Mogen alle armen uit Roerdalen met hun onbetaalde, maar noodzakelijke kosten bij hem aankloppen, zodat hij hun facturen kan voldoen? Rijk is ook een state of mind, maar het is maar de vraag wat je ermee doet.

³ Bron: https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaart2016/waar_ligt_de_armoedegrens/

⁴ Gelezen in 'Meedoen in Limburg – burgerkracht', Midden-Limburg, nummer 3, 2018. Het genoemde bedrag is inclusief toeslagen zoals kindgebonden budget en zorgtoeslag.

⁵ Bron: www.mensenrechten.nl